

Saksframlegg

Saksnr.: 2020/68937

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaksnr.
Fylkesrådet	30.04.2020	

Økonomisk situasjon for kollektivselskapene i Viken

Fylkesrådets forslag til innstilling

- 1) Viken mottar 230 millioner kroner i kompensasjon fra staten knyttet til håndteringen av kollektivselskapenes økonomiske situasjon. Midlene fordeles mellom Vikens kollektivselskaper med følgende beløp:

- Ruter AS 199 millioner kroner
- Brakar AS 20 millioner kroner
- Østfold Kollektivtrafikk 11 millioner kroner

Midlene inntektsføres og utgiftsføres på rådsområde Infrastruktur – seksjon for virksomhetsstyring.

- 2) Styrene i aksjeselskapene Ruter og Brakar har anmodet Viken om økonomisk bistand.

I påvente av forventet ytterligere kompensasjon fra staten, forskutterer Viken totalt 240 millioner kroner til kollektivselskapene.

Midlene fordeles med følgende beløp:

- Ruter AS 200 millioner kroner og Brakar AS 40 millioner kroner.

Inndekning skjer ved bruk av Viken fylkeskommunes reservefond.

De forskutterte midlene til kollektivselskapene tilbakeføres reservefondet ved utbetaling av forventet kompensasjon fra staten. Midlene inntektsføres og utgiftsføres på rådsområde Infrastruktur – seksjon for virksomhetsstyring.

21.04.2020

Edvin Sjøvik

fylkesråd for finans og administrasjon

Bakgrunn for saken

Utbruddet av covid-19 pandemien (koronavirus) er alvorlig for liv og helse i Norge.

Samferdselsdepartementet har definert persontransport som en samfunnskritisk funksjon som skal opprettholdes. Kollektivtransporttilbudet må opprettholdes for å sikre transport av samfunnskritisk nøkkelpersonell. Det må sikres tilstrekkelig kapasitet for å legge til rette for at reisende kan overholde smittevernfarene råd om å holde avstand fra hverandre. I tillegg må kollektivtransporttilbudet raskt kunne gå tilbake til normal drift når situasjonen normaliseres.

I Viken fylkeskommune er det tre aktører som har ansvar for administrasjon av kollektivtransport, Ruter As, Brakar As og Østfold kollektivtrafikk (Viken fylkeskommune). Operativ drift utføres av kontraktkjørende selskaper. Ruter As og Brakar As er organisert som aksjeselskap.

Som en konsekvens av myndighetenes iverksatte tiltak har det vært en nedgang i antall passasjerer. I perioden fra 13. mars har Ruter As og Brakar As hatt en nedgang på om lag 75 prosent i antall påstigninger. Dette medfører betydelig bortfall av billettinntekter for kollektivtrafikken, også for kollektivselskapene i Viken fylke. Dette nedgangen omfatter også Østfold Kollektivtrafikk.

I brev fra Ruter (datert 24. mars, 3 april og 16 april) og brev fra Brakar (datert 31. mars og 15. april) beskriver selskapene den økonomiske situasjonen som følge av Covid-19.

Kollektivtrafikkselskapene meldte raskt om stor svikt i billettinntektene etter at regjeringen hadde henstilt om at arbeidstakere skulle jobbe hjemmefra i den grad arbeidsoppgavene tillot det og samtidig stengte skoler og barnehager. Foreløpige tall viser at billettinntektene er redusert med om lag 90 prosent siden 12. mars 2020. Per i dag er det usikkert hvor stort det totale inntektsbortfallet blir, men Ruter legger til grunn et månedlig inntektstap på mellom 330-380 mill. kr (samlet inntektssvikt for både Oslo og Viken), Brakar 13-15 mill kr per måned og Østfold Kollektivtrafikk 8-9 mill kroner pr måned. Anslaget er beheftet med stor usikkerhet knyttet til utviklingen av situasjonen. Disse tallene inkluderer ikke andel av kostnader ved kommunebasert skoleskys. Viken fylkeskommune har sendt brev til alle kommunene i fylket og anmodet om at kommunene betaler for skoleskys i perioden.

Bortfallet av billettinntektene setter Ruter og Brakar i en utfordrende økonomisk situasjon. Billettinntektene er en sentral del av finansieringen. Andelen billettinntekter utgjør for Ruter om lag 50 prosent av finansieringen, for Brakar er andelen noe lavere på om lag 26 % og Østfold Kollektivtrafikks andel lavest med 20%.

Selskapene har i liten grad mulighet for å minimere de økonomiske konsekvensene som følge av situasjonen som har oppstått. For det første må samfunnskritisk nivå av ruteproduksjonen opprettholdes, samtidig som det må sikres tilstrekkelig kapasitet i rutetilbudet for å legge til rette for at de reisende kan overholde smittevernfarene råd om å holde avstand fra hverandre. Varslingsfristen i kontraktene med operatørene medfører at Ruter og Brakar har økonomiske forpliktelser overfor operatørene ved en kortsiktig reduksjon i rutetilbudet.

Både Ruter, Brakar og Østfold Kollektivtrafikk har redusert rutetilbudet, men nå må oppjustere til tilnærmet ordinær drift igjen på grunn av åpning av barnehager og skoler fra 20- og 27. april.

Viken fylkeskommune har sammen med en samlet kollektivsektor i Norge foreslått en fylkeskommunal krisepakke for finanskomiteen på Stortinget. Forslaget var at staten kompenserte bortfallet av billettinntekter gjennom statlig erstatning/tilskudd direkte til fylkeskommunene eller de

fylkeskommunale administrasjonsselskapene. Regjeringen har i Prp. 67 (2019-2020) varslet at de vil komme med en kompensasjon til fylkeskommunene i revidert nasjonalbudsjett.

I Prop S nr 67s understrekes selskapenes samfunnsmessige betydning og at regjeringen vil komme tilbake til den økonomiske situasjonen:

“Kollektivtransporten bidrar til at samfunnskritisk personell kommer seg til og fra jobb. Kollektivselskapene, ferjerederiene og drosjene opplever nå betydelig reduksjon i passasjergrunnlaget, som følge av helsefaglige råd om å begrense reiser som ikke er strengt nødvendige. Bortfall av inntekter kan medføre at kollektivtilbudet reduseres i tiden fremover, og at aktører kommer i en vanskelig økonomisk situasjon. Regjeringen vil vurdere behovet for økte midler til fylkeskommunene for å legge til rette for et grunnleggende tilbud av kollektivreiser gjennom en periode med redusert reiseaktivitet som følge av virusutbruddet. Dette vil inngå i den helhetlige vurderingen av kompensasjonen av kommunesektoren i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2020. Statens vegvesen fremskynder allerede utbetaling av belønningsmidler til de fire største byområdene. Midlene kan brukes til drift av lokal kollektivtransport og vil bidra til økt likviditet i kollektivselskapene på kort sikt.”

Ved Stortingets behandling ble det vedtatt 1 milliard kroner for å kompensere kollektivselskapene for tapte billettinntekter. Kompensasjonen er fordelt etter fylkeskommunenes andel av det anslåtte inntektstapet som følge av reduksjon i billettinntektene. Viken fylkeskommune vil få 230 millioner kroner av midlene, mens Oslo kommune får 280 millioner kroner. Staten har fordelt kompensasjonen til fylkeskommunene basert på et anslag av selskapenes inntektsbortfall.

Henvendelser til Viken fylkeskommune fra styrene i Ruter AS og Brakar AS

Viken har mottatt henvendelser fra styrene i Ruter og Brakar. Av selskapenes henvendelser fremgår det at på kort sikt ikke er likviditetsmessige utfordringer knyttet til driften, men at styrene anmoder om tilførsel av ekstra midler av hensynet til å kunne opprettholde en forsvarlig egenkapital.

Etter aksjeloven §§ 3-4 er det et krav om at aksjeselskap til enhver tid skal ha en egenkapital og en likviditet som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet. Etter aksjeloven §3-5 har styret handleplikt ved tap av egenkapital, det vil i praksis si å vurdere om det er grunnlag for videre drift av selskapet.

Basert på et scenario med 90 % bortfall av billettinntekter vil både Ruter og Brakar ha redusert egenkapitalen til nærmere 10 % i juni. Med henvisning til aksjelovens §§ 3-4 og 3.5 ber både Ruter i brev av 3.april og Brakar i brev av 31. mars om en økonomisk garanti fra eierne for bortfall av billettinntekter etter «nedstenging» av en vesentlig del av samfunnet fra 12. mars.

Ruter har i brev av 3. april bedt Oslo kommune og Viken fylkeskommune om en fylkeskommunal garanti på totalt 500 mill. kroner. Beløpet er satt ut fra et behov om å sikre tre måneders handlingsrom for styret fra dato fram til behandling av revidert nasjonalbudsjett som er planlagt framlagt den 12. mai og frem til egenkapitalandelen er i området 10 %.

Styret i Brakar har vurdert at det uten en sikring i forhold til bortfall av inntekter eller andre former for tiltak i den situasjonen Brakar er i per i dag, vil styrets handleplikt i henhold til aksjelovens § 3-5, 1.ledd, inntre i mai 2020. Brakar anmoder om en garanti på kr 100 mill. kr for seks måneders drift basert på et inntektsbortfall på 90 %. Omregnet til samme periode og korrigert slik at tallene er sammenlignbare med Ruters, utgjør dette 40 millioner kroner.

Oslo kommune arbeider for tiden med sak om henvendelsen fra styret i Ruter. Byrådet i Oslo foreslår å øke bevilgning til Ruter med 300 mill. kr, i 2020 i tillegg å overføre 280 mill. kr som kommunen har mottatt fra statens krisepakke. 300 mill. kr utgjør 60 % av Rutes behov for økonomisk garanti fra eierne på 500 mill. kr. Oslo kommune opplyser at saken skal behandles i byrådet 21. april og i bystyret 13 mai. Videre forutsetter byrådet at Ruter AS gjør det selskapet kan for å minimere de økonomiske konsekvensene, samtidig som et samfunnskritisk nivå av ruteproduksjon opprettholdes.

På ekstraordinært styremøte i Ruter 15. april stilte styret seg positiv til Oslo kommunes foreslåtte løsning for kortsiktig finansiering av selskapet, og ba styreleder gå i dialog for å få formalisert ordningen. Styret ga også styreleder fullmakt til å gå i dialog med Viken fylkeskommune om en tilsvarende løsning knyttet til kortsiktig finansiering av selskapet, slik at kravene i aksjelovens § 3-4 om forsvarlig egenkapital og likviditet ivaretas.

Styret foreslo at selskapets økonomiske stilling behandles i eget punkt på generalforsamling den 28. april.

Problemstillinger, alternative løsninger og vurdering

Fordeling av midler fra statlig tiltakspakke mellom kollektivselskapene

I forbindelse med Stortingets behandling av Prop. S nr 67 ble det vedtatt 1 milliard kroner for å kompensere kollektivselskapene for tapte billettinntekter. Kompensasjonen er fordelt etter fylkenes andel av det anslåtte inntektstapet. Viken fylkeskommune vil få 230 millioner kroner av midlene.

Det foreslås at Viken fordeles mellom kollektivselskapene etter en vurdering av selskapenes bortfall av billettinntekter med følgende fordeling mellom kollektivselskapene:

Selskap	Prosentandel	Millioner kroner
Ruter:	86,6 %	199
Brakar:	8,6 %	20
ØKT:	4,8 %	11
Total	100 %	230

Forsvarlig egenkapital for kollektivselskaper som er aksjeselskaper

Av selskapenes henvendelser fremgår det at på kort sikt ikke er likviditetsmessige utfordringer knyttet til driften, men at det er hensynet til det nivå som styret vurderer er en forsvarlig egenkapital for selskapet.

Dette innebærer at en forskuttering av utbetaling av allerede budsjetterte i 2020 til kjøp av kollektivselskaper ikke vil bedre Ruter og Brakars situasjon når det gjelder nivå på forsvarlig egenkapital, da forskuttet utbetaling av budsjettert tilskudd fra Viken ikke vil kunne øke nivået på egenkapital.

Regjeringen har varslet at en gjennomgang av kommuners og fylkeskommuners økonomiske situasjon vil skje i forbindelse med fremleggelsen av Revidert nasjonalbudsjett 2020, som legges fram 12. mai. Viken forventer at det i forbindelse med behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2020 som legges fram 12. mai vil inneholde bl.a. kompensasjon til fylkeskommunene knyttet til kollektivselskapenes vanskelige økonomiske situasjon og deres inntektssvikt.

Det beste alternativet synes derfor å være at Viken fylkeskommune forskutterer ytterligere kompensasjon fra staten for å sikre et nivå på egenkapital som er vurdert av selskapenes styrer til å være forsvarlig i henhold til aksjeloven. En forskuttering av framtidig statlig kompensasjon fra Vikens side, vil være i tråd med den løsningen som Oslo kommune legger opp til. I påvente av regjeringens forslag, og Stortingets behandling av tiltakspakker, kan finansiering av dette tiltaket i Viken midlertidig skje ved bruk av fylkeskommunens reservefond. Midlene knyttet til forskutteringen kan tilbakeføres reservefondet når fylkeskommunene mottar kompensasjon fra staten som følge av kollektivselskapenes inntektssvikt.

Den økonomiske risikoen ved en slik midlertidig finansieringsløsning vurderes som akseptabel i lys av at det foreligger vedtak i Stortinget knyttet til håndtering av koronasituasjonen at fylkeskommunene skal kompenseres for merkostnader og inntektssvikt.

På bakgrunn av dette foreslås det 240 mill. kroner til egenkapital til de to kollektivselskapene som er aksjeselskap, for å sikre forsvarlig egenkapitalnivå i tråd med, hvorav 200 millioner kroner foreslås til Ruter AS og 40 millioner kroner til Brakar AS. Beløpet til Ruter er i tråd med den andelsmessige fordelingen mellom Oslo kommune (60 prosent) og Viken (40 prosent). Det foreslåtte beløpet til Brakar er basert på 3 måneders drift og korrigert for den statlige kompensasjonen.

Konsekvenser

Ved å ikke legge til rette for en løsnings om sikrer selskapenes egenkapital på kort sikt, så risikerer man at selskapenes styrer må iverksette tiltak som får konsekvenser for driften pga handlingsplikten, jfr aksjelovens § 3-4 om forsvarlig egenkapital og likviditet.